

instancia —nos dice Prior comentando a Arendt— la *vita activa* necesita de la contemplación para poder dar sus pasos. Con esta reevaluación del «bios theoretikós» Arendt señala el papel esencial de la filosofía en la vida humana. La hipótesis de Prior es que Hannah Arendt desarrolló estos aspectos a partir de los problemas suscitados a propósito de *Eichmann en Jerusalén*; pero también a partir del diálogo persistente con Jaspers y Heidegger sobre la labor de la filosofía en el mundo contemporáneo.

Por otra parte, el libro que nos ocupa centra su atención en la relación que se establece en la obra de Arendt entre voluntad y política. La posición inicial de la autora negaba la influencia que la voluntad puede tener sobre la esfera política. Pero esto, dice Prior, le causaba bastantes problemas, por lo que en *La vida del espíritu* Arendt realiza una fenomenología de la voluntad en su relación a la acción. El problema viene del carácter inconcluso de la obra, que hace difícil la interpretación de tales relaciones, debido a la oscuridad de algunos de los planteamientos, quizá necesitados de varias revisiones por parte de la autora antes de su publicación que no pudieron llevarse a cabo.

Dada la importancia que Prior da a las relaciones que se establecen entre voluntad y responsabilidad, y tras haber dedicado espacio a estudiar tales relaciones, así como la propia cuestión de la responsabilidad, la última parte del libro se dedica a la historia de la voluntad que realiza Hannah Arendt, ya que, señala Prior, esta historia resulta de un interés primordial para entender la teoría de la individualidad, la inteligibilidad del problema del mal y la comprensión de las posibilidades de resistencia en situaciones de colapso.

Durante todo el recorrido por la obra reseñada, encontramos una rica y abundante documentación y un constante debate con el pensamiento de Hannah Arendt y el de sus principales especialistas (B. Parekh, M. Canovan, R. Esposito, J. Kohn, A. Heller, etc.), ineludible debido a la necesidad de solventar las ambigüedades que se desprenden de su última obra, y de actualizar un pensamiento tan rico en matices y aportaciones a la filosofía y a las ciencias políticas y sociales como necesario en la construcción de nuestras sociedades del presente y el futuro.

Damián Omar Martínez Arias
 Universidad de Murcia

SYROS, Vasileios (2007)

Die Rezeption der aristotelischen politischen Philosophie bei Marsilius von Padua. Eine Untersuchung zur ersten Diktion des «Defensor pacis»
 Leiden/Boston: Brill, 364 p.

Darrerament, la historiografia filosòfica ha emfasitzat en l'anomenat «aristolisme polític» per caracteritzar la tradició filosòfica que es troba a la base de la cultura política europea. Així, s'ha posat de relleu que la recepció de la *Política* d'Aristòtil a l'edat mitjana canvià radicalment la teoria política, i portà a la formació de nous conceptes i institucions que serien deter-

minants per a la història social. Al mateix temps, cal advertir que aquest aristolisme és un aristolisme transformat que exhibeix una personalitat pròpia.

Aquest és el punt de partida del present llibre de Vasileios Syros. L'autor, doctor per la Universitat de Heidelberg, que actualment imparteix docència a la Universitat de Chicago, s'hi proposa investi-

gar la recepció i interpretació del pensament aristotèlic per part d'un dels teòrics de la política més destacats de l'edat mitjana, Marsili de Pàdua (1270/1290-1342). Amb aquesta finalitat, el llibre, publicat en la prestigiosa sèrie «Studies in Medieval and Reformation Traditions» de l'editorial Brill, després de situar Marsili en el seu context històric —les comunes italianes del segle XIV— i intel·lectual —l'ambient mèdic i l'averroisme—, confronta les reflexions del *Defensor pacis*, la seva obra principal, amb les posicions aristotèliques de la *Política*.

Concretament, els punts de comparació són els següents: l'origen de la comunitat política, la seva organització, la doctrina de la constitució, la teoria legal i el govern. Analitzant aquests cinc punts nuclears de la teoria política de Marsili, i tot destacant les diferències entre el filòsof grec i el seu intèrpret italià, Syros no només demostra una gran sensibilitat filològica i històrica, sinó també un excel·lent olfacte per als grans canvis de paradigma que s'hi articulen. Així, examinant l'origen i l'organització de les comunitats polítiques, Syros detecta un canvi altament significatiu: mentre que la teoria política d'Aristòtil recolza sobre un model teleològic, que té com a últim referent la felicitat o *eudaimonia* dels ciutadans, Marsili relega la *causa finalis* de l'entramat polític a un segon pla, sempre prioritant a les seves argumentacions la *causa efficiens*, és a dir, els ciutadans. Aquest canvi de perspectiva es reflecteix també en el seu concepte de govern: segons mostra Syros, el *legislator humanus*, és a dir, la totalitat dels ciutadans (o la seva *valentior pars*), delega com a primera causa eficient el poder de decisió al govern, que actua com a segona causa. És, doncs, la primera causa eficient que atorga al govern en tot moment la seva legitimitat, no la causa final d'aquest últim.

Com explica Syros de manera convincent, aquest canvi de paradigma s'ha

de veure en el context de la teoria mèdica i, en particular, de l'etiologia, que Marsili, com a metge, coneixia bé. Al mateix temps, hi intervenen les conceptualitzacions neoplatòniques de la causalitat, com les que trobem al *Liber de causis* i en altres textos.

En aquest punt tan important per a la valoració sistemàtica del desenvolupament de la teoria política medieval, els resultats de Syros coincideixen amb observacions que s'han fet en altres camps del saber humà: els treballs sobre el concepte de causalitat de Mario Bunge (que l'autor sembla desconèixer), per exemple, han mostrat la progressiva prevalença de la causalitat eficient sobre les altres formes de causalitat al llarg de la història del discurs científic-filosòfic occidental.

L'estudi de Vasileios Syros descobreix, doncs, un aspecte fonamental de la fisonomia peculiar de l'aristotelisme polític a l'edat mitjana, deixant veure amb molta claredat que no només es tracta d'un procés de recepció passiva, sinó d'una transformació original i creativa del pensament aristotèlic, que s'adapta a la realitat històrica i relaciona el pensament de l'Estagirita amb altres textos i contextos.

Pel que fa a aquest darrer punt, és a dir, les fonts de Marsili, cal destacar que Syros presenta un examen molt cautelós i equilibrat de les possibles influències d'altres autors en Marsili. Això li permet relativitzar un tòpic recurrent dins les històries de la filosofia, a saber, el suposat averroisme de Marsili. Tot descartant una influència substancial d'Ibn Rushd sobre Marsili, Syros obre, en canvi, una nova perspectiva: així, apunta certs paral·lelismes entre Marsili i Maimònides, i el pensament ètico-polític jueu en general; una línia en què, sens dubte, valdria la pena aprofundir.

Alexander Fidora

ICREA, Universitat Autònoma de Barcelona